

# IŽANGA

*„Mes, amerikiečiai, esame persmelkti revoliucionierių ir maištininkų kraujo bei dvasios – vyrų ir moterų, išdrįsusių nepritarti priimtai doktrinai. Būdami jų įpėdiniai niekuomet nesupainiokime sąžiningo nepritario su išdavikišku perversmu.“*

*– Dwight D. Eisenhower*

Donaldo J. Trumpo prezidentavimas Amerikos istorijoje išliks kaip vienas chaotiškiausių. Ateities istorikai kalbės apie prezidento nepastovumą šiam priimant sprendimus, vyriausybės, priverstos su tuo dorotis, vidines kovas. Bus rašoma, jog prezidento J. D. Trumpo patarėjai suprato, kad jis nebuvo tinkamas šioms pareigoms. Jis negebėjo susitelkti į vadovavimą ir buvo linkęs naudotis galia, pradedant beatodairiškais savo politinių priešininkų baudymo planais ir baigiant polinkiu naikinti gyvybiškai svarbias Amerikos institucijas. Istorikai primins, kaip pareigūnai imdavosi drastiškų – kai kas pasakytų, veikiau desperatiškų – priemonių, siekdami perspėti Amerikos žmones. Votergeito skandalo metu pagrindiniai vyriausybės lyderiai atsistatydino, protestuodami prieš nederamus prezidento Richardo Nixono veiksmus. Žiniasklaida tai praminė „šeštadienio nakties skerdynėmis“. Tačiau nėra žinoma, kad panašus scenarijus buvo iš dalies svarstomas ir Trumpo administracijos, dar net neįpusėjus pastarojo kadencijai. Tuomet aukščiausio patarėjai ir kabineto pareigūnai galvojo apie tai, kas galėtų būti pavadinta „vidurnakčio savižudybe“, – visuotinį atsistatydinimą siekiant atkreipti dėmesį į nederamą Trumpo elgesį ir nenusipėjimą vadovavimą. Pastarosios idėjos buvo atsisakyta, baiminantis, kad tai pablogins ir taip nepavydėtiną padėtį. Tačiau ji vis tiek blogėjo. Aiškus suvokimas, kad popieriai tikrai prasti, mane aplankė vėlų vakarą, kai vieno puikaus vyro netektis atskleidė kito vyro tikrąjį, nerimą keliantį veidą. Tai buvo vakaras, galutinai paskatinęs parašyti šią knygą.

\*

2018 m. rugpjūčio 25 d. Arizonoje, savo namuose, mirė vienas iškiliausių pastarojo meto politikų Johnas McCainas. Keletą dienų šalis gedėjo, netekusi savojo didvyrio. McCainas, anksčiau buvęs kariškis, pirmiausia viešai išgarsėjo savo penkeriais gyvenimo metais, praleistais karo belaisvių kalėjime Vietname, kur jis buvo priešo karių nuolat mušamas ir kankinamas. Vienas McCaino kankintojų jam sutrupino dešinįjį petį. Johnui buvo sulaužyta kairė ranka, šonkauliai. Apimtas agonijos jis galvojo apie savižudybę. Dėl sužeidimų ir kankinimų pasekmių likusį gyvenimą jis nebegalėjo pilnai pakelti rankų. Kai McCaino kalintojai jam pasiūlė išankstinį paleidimą, šis jo atsisakė, kol visi, anksčiau nei jis suimti amerikiečiai,

nebus išlaisvinti.

Galiausiai McCainas buvo išlaisvintas 1973-aisiais. Grįžusį namo jį sveikino prezidentas Richardas Nixonas, o vėliau Ronaldas Reaganas skelbė jį būsimuoju respublikonų lyderiu. McCaino, kaip JAV Atstovų rūmų nario, senatoriaus ir du kartus kandidato į prezidentus, indėlis tarnaujant visuomenei didžiulis. Laidotuvių metu Vašingtone jį pagerbė ir jo gedėjo minia, kurioje buvo abiejų partijų vyriausybės lyderiai, užsienio šalių vadovai. Milijonai amerikiečių stebėjo laidotuves per televiziją ar klausėsi jų transliacijos per radiją.

„Vienu herojišku gyvenimu, – kalbėjo buvęs prezidentas George'as W. Bushas laidotuvių dalyviams, – buvo įamžinta mūsų šalies drąsa ir didybė.“ Buvęs prezidentas Barackas Obama McCainą pavadino „patriotu, įkūnijusiu tiek daug to, kas Amerikoje yra geriausia“. Jis pridūrė: „Kai Johnas kalbėdavo apie tokias dorybes kaip tarnystė ir pareiga, tai neskambėdavo tuščiai. Tai nebuvo vien jo žodžiai. Tai buvo tiesa, kuria jis gyveno ir dėl kurios buvo pasirengęs mirti.“ Tokia pagrindinė tema skambėjo per laidotuves. Johnas McCainas buvo charakterio žmogus, visiškai atsidavęs savo principams ir nusipelnęs pagarbos, įskaitant ir tų, kurie ne visuomet su juo sutikdavo arba kartais pykdavo dėl jo užsispyrimo bei atkaklumo.

Tačiau vienas žmogus nepuoselėjo tokių jausmų. Užuoat liūdėjęs, jis jautė pagiežą. Vietoje pagarbos – apmaudą. Tas žmogus buvo dabartinis Jungtinių Valstijų prezidentas. Nebuvo paslaptis, kad Donaldas J. Trumpas nekenė Johno McCaino. „Jis nėra karo didvyris, – teigė Trumpas 2015-aisiais priblokštai auditorijai Ajovoje. – Man patinka žmonės, kurie nebuvo paimti į nelaisvę.“ Nors Trumpas sulaukė McCaino paramos per visuotinius rinkimus, tačiau tuometinis kandidatas šiaušėsi senatoriui atšaukus savo palaikymą „Access Hollywood“ skandalo<sup>1</sup> išvakarėse, kai verslininkas Trumpas gyrėsi, jog lietė moterų intymias kūno dalis. Jis taip pat negalėjęs pakęsti McCaino kritikos tapęs prezidentu.

Tad nenuostabu, jog prezidentą erzino besiliejęs publikos susižavėjimas senatoriumi. Trumpas nervinasi, nebūdamas dėmesio centre, o ypač jame atsidūrus jo priešininkui, netgi mirusiam. Tačiau stebino priemonės, kurių jis imdavosi siekdamas tikslo. Prezidentui Trumpui beprecedentiniu būdu buvo lemta pasinaudoti savo pareigybe siekiant sumenkinti tautos pagarbą Johno McCaino atminimui.

Amerikos vėliava, trumpam nuleista senatoriaus mirties dieną, kitą vakarą vėl suplevėsavo virš Baltųjų rūmų. Padėjėjai nerimavo, jog tai visuomenei pasiųs neigiamą žinutę, ir siekė, kad vėliava liktų nuleista. Vyresnieji Baltųjų rūmų patarėjai meldė prezidentą Trumpą išleisti potvarkį dėl visų federalinių įstaigų pastatų vėliavų, kad šios liktų pusiau nuleistos. Jie ragino jį parengti formalų pareiškimą dėl senatoriaus mirties ir jo atminimo. Tokie gestai sudaro kiekvieno prezidento standartinį protokolą mirus garsiam senatoriui nepriklausomai nuo pastarojo partijos. Tai – pagarbos pareigybei ženklas ir parodymas, jog kai kurie dalykai peržengia partiškumą. Prezidentas Trumpas paniekino abu šiuos aspektus. Iš tiesų, jis norėjo, kad visų valstybinių pastatų vėliavos vėl būtų pakeltos. Personalas buvo priblokštas. Daugelis

mūsų bėgant metams patyrė nesutarimų su Johnu, tačiau mes visi gerbėme jo tarnystę tautai kaip ir kiekvieno žmogaus, nešusio Jungtinių Valstijų vėliavą mūsų ir kentėjusio prieš rankose, jau nekalbant apie vėlesnius jo nuopelnus šaliai.

Išėiti iš akligatvio padėjo ne suminkštėjusi prezidento širdis, bet visuomenės spaudimas. Trumpas susidūrė su aršia kritika dėl savo nepagarbos McCainui. Atmosfera kaito. Po desperatiškų komunikacijos komandos pasiteisinimų ir dėl nuolat prastėjančio savo įvaizdžio per televiziją prezidentas galiausiai nusileido ir sutiko parengti trumpą pranešimą bei išplatinti oficialų kreipimąsi. Jis taip pat leido administracijos atstovams vietoje savęs dalyvauti atminimo ceremonijoje. Vėliavos, kurios iki tol daugelyje įstaigų vis tiek kabėjo pusiau nuleistos, galiausiai buvo nuleistos visiškai.

\*

Po mažiau nei dvejų Trumpo prezidentavimo metų šis epizodas tapo beveik nereikšmingas. Per tą laiką amerikiečiai priprato prie prezidento ribotumo ir atbuko nuo nesibaigiančių kontroversijų.

Tačiau man tai nepavyko.

Pakankamai ilgai stebėjau vieną po kito lėkštus Trumpo akibrokštus. Pastarasis, nukreiptas prieš veteraną ir buvusį karo belaisvį, tapo paskutiniu lašu. Ką tai sako apie mūsų prezidentą? Ką tai kalba apie jo vertybes, dorybes bei motyvus? Kas nors iš vyriausybės privalėjo kažką pasakyti. Bet ką. Tačiau tvyrojo tylą. Taigi kitą rytą aš pradėjau rašyti straipsnį-nuomonę apie Donaldo Trumpo moralinio kompasą stygių ir apie grupės administracijos pareigūnų pastangas išsaugoti veikiančią vyriausybę beprotybės apsuptyje.

„Aš juos pažįstu, – rašiau apie tuos pareigūnus, – esu vienas iš jų.“

## „Pasipriešinimo“ peržvalga

Po to, kai mano straipsnis 2018 m. rugsėjo 5 d. buvo publikuotas *New York Times*, nestabilumas Trumpo administracijoje dar labiau suintensyvėjo. Tačiau vienas elementas išliko stabilus. Prezidentui ir toliau trūksta vadovavimo principų, reikalingų vesti mūsų tautą, ir jam nesiseka pademonstruoti bent menkiausių lyderio savybių, kokių mes tikėtumėmės iš bet kurio vyriausiojo ginkluotųjų pajėgų vado.

Savo straipsnyje *Times* aš rašiau apie tylią Trumpo pavaldinių „rezistenciją“ aukščiausiuose sluoksniuose, bandant suvaldyti jo beatodairiškus impulsus. Mes norėjome, kad administracijai sektųsi, ir rėmėme svarbius prezidento darbotvarkės punktus, tačiau mums nerimą kėlė jo nestabilus elgesys – tiek viešas, tiek privatus. Tie, kurie bandė sulaikyti prezidentą nuo

autodestruktyvių impulsų, buvo ne vadinamieji „valstybės valstybėje“, kaip rašiau straipsnyje, bet „stabilios valstybės“ atstovai.

Idėja, kad Trumpo komanda bando jį apginti nuo jo paties, prezidentą erzino, tačiau ji tapo vienu Trumpo administraciją apibūdinančių naratyvų. Išties tai buvo specialiojo prokuroro Roberto Muellerio mintis iš jo pranešimo apie Rusijos įtaką 2016-ųjų prezidento rinkimuose.

„Prezidento pastangos paveikti tyrimą daugeliu atvejų buvo nesėkmingos, – rašė jis, – tačiau labiausiai dėl to, kad žmonės, supę prezidentą, atsisakė vykdyti įsakymus arba nepritarė jo reikalavimams.“

Prezidentui Trumpui neturėtų būti staigmena, kad apdairūs jo padėjėjai bei kabineto nariai išgelbėjo pastarojo kėdę. Mano kolegos taip elgėsi daugybę kartų. Jis turėtų susirūpinti – mes visi turėtume susirūpinti – kad šie protingi profesionalai nyksta. Prezidentą erzina tie, kurie drįsta jam mesti iššūkį. Trumpas užsipuolė ir pašalino daugelį tokių pareigūnų, pradedant valstybės sekretoriumi Rexu Tillersonu ir baigiant administracijos vadovu Johnu Kelly’iu. Vieną po kito. Kiti pavargo nuo šio chaoso ir atsistatydino savo noru. Ir mes jau matome viso to pasekmes.

Pareigūnai, kuriuos vadinu „stabilia valstybe“, tai, kas iš jos dar liko, yra visuomenės tarnai, besipriešinantys prastai apgalvotiems arba beatodairiškiems prezidento sprendimams. Jie duoda Trumpui pačius geriausius patarimus ir atvirai kalba tiesą. Jie nėra išdavikai ar maištininkai. Jie tik nebijo nepritarti Trumpui, matydami, jog jis neteisus. Jie bando atstovauti savo įstaigoms Baltuosiuose rūmuose bei vyriausybės agentūroms taip, kad šių veikla nenutrūktų, nepaisant prezidento temperamentingo būdo. Kai jiems nepavyksta įtikinti Trumpą pakeisti kursą, jie dirba su prezidentu bei kitais administracijos atstovais, siekdami sušvelninti sprendimų, galinčių turėti pragaištingas pasekmes, poveikį. Taigi tai – nuolatinė dilema Trumpo administracijos viduje.

Aš vis labiau abejoju, ar tokio pobūdžio aplinka apskritai gali būti veiksminga, jau nekalbant apie jos tvarumą. Ar gali amerikiečiai patikėti nerinktų pareigūnų grupei šalies stabilumo išsaugojimą? Dar svarbiau – ar jie *turėtų*? Šiandien pastarasis klausimas dar aktualesnis nei bet kada anksčiau, kadangi, nepaisant Trumpo keistenybių ir apkaltos Kongrese grėsmės, esama galimybės šiam būti perrinktam ir 2020-aisiais. Tokiu atveju nebeliktų jokių saugiklių, ir išsivadavęs nuo baimės pralaimėti, šis prezidentas pasijustų dar drąsesnis įkūnyti savo blogiausius impulsus. Tai gali būti paskutinis mūsų šansas išsaugoti prezidento atskaitomybę. Tačiau prieš tai mes privalome pažvelgti giliau į pastarosios prezidentinės netvarkos šaknis. Štai kodėl aš parašiau šią knygą.

Kokia tai knyga

Trumpo administracijos kritika yra tokia pašėlusė, kad paprasti amerikiečiai turi labai stengtis, norėdami atskirti tiesą nuo pramanų. Visko esama tiek daug, kad sunku aprėpti. Kai viskas yra krizė ir skandalas, galiausiai išeina šnipštas. Amerikiečiams iki gyvo kaulo įgriso ši kakofonija, ir pastarieji darosi jai abejingi. Tad mes ieškome kito kelio, išlaisvinančio žvilgsnį, leidžiantį išvysti tai, kas nacionaliniuose debatuose ištis yra svarbu.

Noriu prasiskverbti pro visą šį triukšmą. Aš sutikau dirbti administracijoje, turėdamas vilties, kad Trumpas prezidentaus sėkmingai ir bus prisimenamas dėl savo teisingų sprendimų, bei nepaisydamas to, kad dauguma mūsų rimtai abejojo ryžtis su juo bendradarbiauti. Nors prezidentas ir gali pasigirti realiais pasiekimais, deja, ši viltis iš esmės žlugo ir mūsų abejones patvirtino skaudi patirtis.

Dėl nuodingos amoralumo ir abejingumo kombinacijos prezidentui nepavyko pasiekti brandos, įgalinančios vykdyti savo pareigas. Šiuose puslapiuose aš akcentuosiu, dėl ko amerikiečiai iš tiesų turėtų sunerimti, kai kalbama apie Trumpą ir jo administraciją. Aš diagnozuosiu problemas, siūlydamas, kaip būtų galima judėti pirmyn. Knygoje pateikiamos nuomonės yra mano paties, kita vertus, vargu ar joje esama kritikos, kuriai nepritarėtų daugelis kitų komandos narių arba tų, kurie pasitraukė. Tačiau daugelis bijo apie tai kalbėti viešai.

Ši knyga buvo skubiai sumanyta, apmąstyta ir parašyta greitai besirutuliojančių įvykių ir sumaišties, kuri Trumpo Vašingtone yra norma, sukuryje. Nepaisant to, knygoje susitelkiama į prezidentavimo aspektus ir dabartinį mūsų politinį gyvenimą, kurie, neatrodo, jog galėtų greitai pasikeisti. Kiekviename skyriuje iškeliamas vienas Trumpo prezidentavimo aspektas, kuris, mano įsitikinimu, yra esminis, kad visuomenė galėtų nuspręsti, ar verta Donaldą Trumpą išlaikyti šiose pareigose ir po 2020-ųjų.

Daug prirašyta apie Trumpo administracijos chaosą – tai nuvalkiotas, bet, deja, tinkamas žodis. Vienose knygose ši atmosfera perteikta tiksliau nei kitose. Daugelį jų parašė žurnalistai ir įvykių komentatoriai, kurie tai liudijo jau iš antrų lūpų arba kalbėjosi su pasirinktais šaltiniais, palikdami skaitytojams patiems spręsti, kiek tai tikra, o kiek – „propaganda“, varoma žmonių, turinčių savų motyvų. Šiuose puslapiuose aš, kaip tik galėjau, geriausiai pateikiau nepagražintą Donaldą Trumpą ir jo prezidentavimo įvertinimą, remdamasis savo paties stebėjimais bei patirtimi, o ne nepagrįstais gundais. Dalis šios knygos turinio patvirtins jau žinomą informaciją arba ją nušvies tiksliau, kai kas joje bus nauja, o dalis faktų liks mano atmintyje iki atitinkamo momento, kad diskusijos neperaugtų į spėliones apie mano tapatybę, apie kurią aš pakalbėsiu netrukus.

Šis tekstas parašytas plačiai visuomenei ir ne vien tiems, kurie jau yra priešiška nusiteikę prezidento atžvilgiu. Be abejo, Trumpo kritikai, skaitydami pastarąją knygą, pajus teisėtą pasipiktinimą ir dar didesnę susirūpinimą dėl mūsų tautos pasirinkto kelio. Jie išsigąs kainos, kurios pareikalautų Donaldą Trumpą perrinkimas. Ir jų nerimas yra pagrįstas. Nemalonūs tipai, besisukiojantys Trumpo orbitoje, užuodė galimybę pratępti dar ketverius metus, ne

turėdami nuostatą: „Mes savo šaliai galime padaryti gera“ – tokią, kokia ir turėtų būti, bet veikiau būdami nusiteikę: „Niekas mūsų nesustabdys“. Man tai taip pat kelia nerimą.

Šis tekstas taip pat parašytas su viltimi, kad jis pasieks ir Trumpo rėmėjus ar bent dalį jų. Daug protingų žmonių balsavo už Trumpą, kadangi jie myli savo šalį ir norėjo supurtyti valstybės aparatą bei manė, jog alternatyva būtų blogesnė. Aš jus suprantu, kadangi jaučiausi taip pat. Aš dirbau su jumis. Daugelis jūsų esate mano draugai. Ir aš taip pat žinau, kad kažkur giliai jūs irgi jaučiate, jog Trumpo prezidentavimas nėra tinkamas. Kad Donaldso Trumpo elgesys nėra toleruotinas, o dažnai ir trikdantis. Mes ignoravome tai, ko nenorėjome matyti. Mes teisinomės: „Jo tiesiog kitoks stilius“, „Jis gali kelti šleikštulį, tačiau jis padarys“, „Kita pusė blogesnė“, „Žiniasklaida prieš jį susimokiusi“. Aš taip pat panašiai galvoju, todėl ši knyga iš dalies yra ir bandymas parodyti, kaip tokie pasiteisinimai pavertė mus aklais kai kurioms nemalonioms, bet realioms tiesoms. Tad kviečiu jus susilaikyti nuo išankstinių vertinimų ir perskaityti šią knygą iki pabaigos.

## Apie anonimiškumą

Leiskite man nupiešti Amerikos paveikslą. Išskirtinė šalis, įkurta turint aiškų tikslo suvokimą, draskoma konfliktų ir atsidūrusi kryžkelėje. Piliečiai susiskaldę labiau nei bet kada, netgi šeimose, o sensacingas žiniasklaidos pobūdis tai dar labiau skatina. Politikų retorika tapo šiurkšti. Kongresas bejėgis. Valstybės pareigūnai nesutaria, kaip susidoroti su netvarka, kokios dar nėra buvę.

Tai jums veikiausiai primena nūdienos Ameriką, tačiau aš rašau ne apie tai. Taip atrodė mūsų šalis 1787 metais, kai Jungtinėse Valstijose vyko audringi debatai. Mūsų jaunai respublikai vadovavo silpna centrinė valdžia, stūmusi tautos vienybę į pavojų. Amerikos ateitis pakibo ore. Visos trylika valstijų siuntė savo atstovus į nepaprastąjį suvažiavimą Filadelfijoje diskutuoti dėl Konfederacijos straipsnių patobulinimo, siekdamos labiau suvienyti šalį. Tačiau užuot paprasčiausiai peržiūrėjus straipsnius, suvažiavimo metu vyko slapti susirinkimai, lėmę visiškai naujo valdymo dokumento sukūrimą.

Ne visi jam pritarė. Tačiau remiamas trisdešimt devynių delegatų iš penkiasdešimties Konstitucijos juodraštis buvo paviešintas svarstymui ir ratifikavimui. Niekas labai nesitikėjo, kad Konstitucija bus patvirtinta. Radosi dvi stovyklos: *federalistai* – tie, kurie norėjo stipresnės centrinės valdžios, ir *antifederalistai*, teikę pirmenybę didesnei valdžiai atskirų valstijų rankose. To pasekmė – vieni gyviausių ir karščiausių debatų apie demokratiją Amerikos istorijoje.

Trys Amerikos lyderiai nusprendė išspausdinti keletą anoniminių esė, siekdami atremti dokumento kritiką ir paskatinti visuomenės paramą. Jų autoriai buvo Alexanderas Hamiltonas,

Jamesas Madisonas ir Johnas Jay'us. Jie nusprendė nusišlėpti savo tapatybes, visi prisidengdami vienu pseudonimu – *Publius*. Šių esė rinkinys tapo žinomas kaip „Federalisto užrašai“. A. Hamiltonas, J. Madisonas ir J. Jay'us buvo ne tik Konstitucijos kūrėjai, bet ir laikomi vienu ryškiausių švietėjų Amerikos politikoje.

Kodėl jie slėpė savo vardus? Visų pirma todėl, kad du iš jų buvo Filadelfijos suvažiavimo delegatai ir norėjo nusišlėpti faktą, jog padėjo rengti Konstituciją. Priešingu atveju, jie neabejotinai būtų buvę apkaltinti šališkumu. Antra, jie taip atsiliepė į kritiką, kurios autoriai irgi buvo anonimiški. Tačiau svarbiausia tai, jog jie norėjo, kad amerikiečiai susitelktų į pačią žinią, o ne į jos nešėją. Dalykas buvo pernelyg svarbus, kad nacionalinės reikšmės diskusija išvirstų į ginčus apie su tuo susijusius asmenis. Tad jie nusišlėpė savo vardus, ne bijodami debatų, o norėdami juos paskatinti.

Amerikos tėvai-įkūrėjai nebūtų galėję įsivaizduoti nūdienos pasaulio, kur visuomenės grupuotės socialinių medijų dėka turi tokią galią. Mūsų dėmesio laukas susiaurėjo ir mūsų nacionalinį dialogą nusususino asmens naikavimo politika. Kam nors kalbant grupė puola asmenį, o idėjos atsiduria šiukšlyne. Tuomet šutvė metasi prie naujos aukos. Nė iš tolo neprilygstu nei Hamiltonui, nei Madisonui ar Jay'ui, tačiau tikiu, jog jų pavyzdys mūsų laikais yra pamokomas. Dabar, kai mūsų tauta vėl atsidūrė kryžkelėje, mums būtinas politinis diskursas, pranokstantis kieno nors sekėjų skaičių ar gebėjimą paskelbti kuo daugiau kandžių komentarų 140-ties ženklų žinutėje, kad ši taptų „užkrečiama“.

Nusprendžiau visa tai publikuoti anonimiškai, kadangi čia kalbama ne apie mane. Tai – apie mus. Apie tai, kaip mes norėtume, kad prezidento pareigybė atspindėtų mūsų šalį. Atsirastų tokių, kurie tai pavadins „niekšybe“. Tačiau manęs toks kaltinimas neįžeis. Taip pat aš nebijau ir pasirašyti po prezidento Trumpo kritika.

Kai ateis laikas, galbūt aš tai ir padarysiu. Tačiau kadangi dabartinis prezidentas labiau linkęs nukrypti į antraeilius dalykus, mes privalome sutelkti savo dėmesį į jo charakterį bei šį tekstą. Šiuo atveju mano tapatybės nutylėjimas nesuteiks jam progos vėl atitraukti dėmesio nuo esmės. Tad ką gi jis darys, neturėdamas žmogaus, kurį galėtų užsipulti, o tik idėją?

Tad jei manęs paklaus, ar aš šios knygos autorius, kategoriškai tai neigsiu. Tai neigsiu ir kiekvienas mūsų, jei prezidentas reikalautų prisipažinti. Beje, rašydamas apie prezidentą bei jo administraciją buvau itin atidus, siekdamas išvengti bet kokio neapdairaus kolegų tapatybės atskleidimo. Šioje knygoje rasite daug liudijimų iš pirmų lūpų – ne vien mano paties, bet ir keleto kitų pareigūnų. Norėdamas apsaugoti jų anonimiškumą, kai kurias detales nutylėjau arba pakeičiau, tačiau nepakeisdamas faktų. Kai kur, jei reikia, save aš taip pat traktuojau kaip trečiąjį asmenį. Taigi tie, kurių vienintelis tikslas skaitant šią knygą – atskleisti tapatybes, taip pat ir manąją, supras, kad tuščiai švaisto savo laiką.

Tai ir ne populiarumo siekis. Aš nei trokštu atsidurti dėmesio centre, nei pakelti savo reitingus. Kaip minėjau, savąsias mintis publikavau anonimiškai, visų pirma tikėdamasis

dėmesio esmei. Gaila, kad pasirodžius knygai, bus sunku apsaugoti diskusiją Vašingtone nuo jos virtimo niekingu saloniniu žaidimėliu: kas atspės autoriaus tapatybę. Tačiau tikiuosi, kad artėjant 2020-ųjų rinkimams, paprasti amerikiečiai yra ištroškę tikros diskusijos apie prezidentui privalomas savybes. Jeigu taip – ši knyga kaip tik jiems.

Noriu patikslinti, kad taip pat neparašiau savo knygos, norėdamas ką nors nubausti. Mano pagrindinio dėmesio centre – Jungtinių Valstijų prezidentas, o ne siekis smūgiuoti žemiau juostos savo kolegoms, skleidžiant paskalas apie intrigas Vašingtone. Aš sąmoningai vengiau savo kolegų – vyresniųjų pareigūnų – apibūdinimų ir, kur tik įmanoma, konkretaus jų įvardijimo, kalbėdamas apie pastarųjų veiksmus ar nuomones. Vašingtonas yra sugadintas „kirsk ir degink“ mentaliteto, kai žmonės, pasitelkdami žiniasklaidą, žlugdo vieni kitus, siekdami patys iškilti. Tai – vienas iš daugelio mūsų nusidėvėjusio pilietinio gyvenimo simptomų. Tačiau aš visomis jėgomis stengsiuosi, kad ši knyga prie to dar labiau neprisidėtų.

Mano motyvai taip pat *nėra* finansiniai. Kai man, kad parašyčiau šį veikalą, buvo pasiūlyta septynženklė suma avansu, aš net nesvarstydamas atsisakiau. Mūsų valstybė atsidūrė pavojuje, todėl nesiekiu pasipelnyti, išplatindamas savąjį išpėjimą. Jei už šią knygą gausiu honorarą, planuoju didžiąją jo dalį paaukoti nepelno organizacijoms, susirūpinusioms valdžios atskaitomybės klausimu ir remiančioms tuos, kurie kovoja už tiesą viso pasaulio represinėse valstybėse.

Čia, tėvynėje, viena tokių organizacijų būtų nepartinė Baltųjų rūmų korespondentų asociacija, kurios misija – užtikrinti spaudos laisvę ir teisingą prezidento veiklos atspindėjimą bei dosniomis stipendijomis remti pilietiškus naujosios kartos žurnalistus. Jei tokia mano tarnystė visuomenei bent kiek padės didesniam skaičiui žurnalistų užtikrinti lyderių atskaitomybę, reiškia, ji atnešė naudos.

Kalbant apie dabartinę prezidento administraciją, nutekintos informacijos šiandien esama tikriausiai daugiau nei bet kada. Kai kurie pareigūnai kalbasi su žurnalistais, siekdami pasigirti, pakelti savo asmeninius reitingus ar atkeršyti priešininkams. Tačiau daugelis informaciją atskleidžia, nes yra sunerimę dėl to, ką matė Baltuosiuose rūmuose. Jie vengia patvirtinti ją savo vardu, bijodami būti nubausti. Ir tai nenuostabu, žinant prezidento polinkį naudotis savo padėtimi tyčiojantis, žeminant, plūstant bei baudžiant. Esu girdėjęs jo išpėjančius žodžius administracijos pareigūnams, svarstantiems apie atsistatydinimą, ir esu matęs, kaip jo rėmėjai engė Trumpą suerzinusius darbuotojus, įskaitant ir niekuo dėtų jų šeimos narių persekiojimą.

Donaldas Trumpas mėgsta pasigirti savo pareigūnams esą versle išmokęs svarbią pamoką: „Žmonės nebijo, kai jiems grasini teismu, tačiau jie *išsigąsta*, kai tu iš tiesų juos imi persekioti.“ Tai – vienas jo išskirtinių į argumentus nukreiptos kritikos metodų: įbauginti ir nutildyti. Taip Trumpas elgėsi daugybę metų.



Po to, kai mano komentaras pasirodė dienraštyje *Times*, Trumpas reagavo vienintelio žodžio žinute: „Išdavystė?“ Šis žodis pasako viską. Prezidentui kritika yra išdavikiška. Mano manymu, tai labai neamerikietiška pozicija. Buvęs prezidentas Theodore'as Rooseveltas teigė, kad išdavikiška yra nekritikuoti tautos aukščiausiojo vadovo, jeigu tai sąžininga kritika: „Sakyti, kad negalima kritikuoti prezidento arba kad mes visi turime remti prezidentą, nesvarbu, ar jis teisingas ar ne, yra ne tik nepatriotiška bei vergiška, bet ir moraliai išdavikiška Amerikos visuomenės atžvilgiu.“ Prezidentas nenusipelnė mūsų tylėjimo. Jis nusipelnė mūsų tiesos.

Nesvarbu, kad yra skirtumas tarp teisėtos kritikos ir lengvabūdiško jautrios informacijos paviešinimo. Rooseveltas teigė, kad „nepatriotiška nesakyti tiesos“ apie prezidentą, išskyrus „retus atvejus, jei tai suteiktų priešui informacijos apie karinę galią, kuri jam kitu būdu liktų nežinoma“. Kitaip tariant, informacija, susijusi su nacionaliniu saugumu, turi būti apsaugota. Sutinku su tuo. Būta momentų – turiu omenyje labai jautrius dalykus – kai dabartinis prezidentas nuvylė Amerikos žmones, priimdamas menkai apgalvotus sprendimus tiek Baltųjų rūmų Situacijų valdymo kabinete, tiek opiais klausimais kalbėdamasis su užsienio šalių lyderiais. Kai kurie šių atvejų buvo išslaptinti – apie juos kalbėsime. Tie, kurie nebuvo, netaps šios knygos tema ir tokie duomenys čia neįtraukti. Kai asmenys nutekina slaptą informaciją žiniasklaidai, net ir siekdami pagrįstos politinės kritikos, tai gali Amerikai kelti pavojų. Tokie paviešinimai privalo būti teisėtai pasmerkti ir nerasti vietos mūsų visuomeniniame diskurse. Esama tinkamų būdų, kaip išreikšti susirūpinimą, susijusį su slapta informacija, ir kai kas jau jais pasinaudojo.

Lygiai taip pat prezidentui turėtų būti nepriimtina sieti asmeninę kritiką su grėsme nacionaliniam saugumui. 2018-ųjų vasarą Trumpas įsakė atimti leidimus dirbti su slapta informacija žvalgybos pareigūnams, kurie su juo nesutiko, ir nurodė Baltųjų rūmų spaudos atstovui paskelbti, kad buvusio CŽA vadovo Johno Brennano, nuolatinio administracijos kritiko, įgaliojimai iš esmės anuluoti. Ką sakytumė, jei Trumpo pirmtakas prezidentas Barackas Obama būtų panašiai pasielgęs? Vos po keleto savaičių, reaguodamas į vieną komentarą *Times*, Trumpas pareikalavo, kad dienraštis nacionalinio saugumo sumetimais tuoj pat jo autorių ar autorę išduotų vyriausybei! Trumpas nuėjo dar toliau, pradėdamas tyrimų kampaniją, kad naudojant mokesčių mokėtojų dolerius bei vyriausybės išteklius, būtų sudarytas potencialiai įtartinų žmonių sąrašas. Tačiau viskas subliūško, nes pritrūko įkalčių. Tai buvo visais atžvilgiais „trampiška“ – beprasmė ir emocijomis paremta veikla.

Prezidentas siūlė savo kritikus bausti dar griežčiau. 2019-ųjų rugsėjį Trumpas perdavė užslėptą grasinimą žvalgybos bendruomenės tarnautojui, kuris apkaltino prezidentą dėl jo nederamo užsienio vyriausybės įkalbinėjimo prašant šnipinėti vieną jo politinių oponentų. Trumpas pareiškė, kad pastarasis darbuotojas buvo „beveik šnipas“, pridurdamas: „Jūs žinote, ką senais laikais mes darydavome, kai buvome šaunūs, ar ne? Su šnipais ir išdavikais mes elgdavomės kiek kitaip nei dabar.“ Taigi buvo galima numanyti, jog minėtą tarnautoją siūloma

pakarti.

Toks elgesys prezidentui yra nederamas. Kiekvienam, bent kiek gerbiančiam žodžio laisvės principą, jis taip pat ir amoralus. Aukščiausias tautos vadovas jokiais aplinkybėmis neturėtų naudotis savo pareigomis bei išskirtiniais įgaliojimais, siekdamas atkeršyti kritikams bei politiniams oponentams. To galima tikėtis iš represinių valstybių pasipūtėlių diktatorių, kuriuos mes, kaip tauta, nušvilptume. Tačiau tai vyksta dabar, mūsų šalyje, įtvirtinant šiurpų naudojimosi valdžios teikiama galia precedentą.

\*

Daugelis nebuvo tikri, ko galime tikėtis, kai 2016-aisiais Donaldas Trumpas buvo išrinktas prezidentu. Tačiau jis nusipelnė visų amerikiečių jam suteiktos galimybės, nepaisant to, kas buvo kalbama kampanijos metu ar ką jis veikė tam tikrais savo karjeros momentais. Jis tapo mūsų prezidentu, ne tik respublikonų laimėtoju. Tačiau dabar žinome, ką gavome. Visi. Ši knyga nušvies Trumpo administracijos realybę ir tai, ar dabartinis prezidentas yra tinkamas toliau vadovauti Jungtinėms Amerikos Valstijoms.

Rašau rinkimų išvakarėse, jie gali būti patys svarbiausi mūsų laikais. Per likusį laiką iki sprendimo priėmimo, mes, kaip tauta, turime apsvarstyti Trumpo perrinkimo reikšmę. Suprantu, jog ši mano knyga prezidentui dar esant valdžioje yra nepaprastas žingsnis. Kai kam tai pasirodys nelojalu, tačiau daugybė žmonių supainiojo lojalumą žmogui su lojalumu šaliai. Tiesa apie prezidentą turi būti sakoma ne po to, kai amerikiečiai jau bus sustoję prie balsadėžių svarstydami, ar suteikti Trumpui dar vieną kadenciją, ir ne po to, kai jis bus palikęs savo pareigas. Tai turi būti padaryta dabar. Viliuosi, kad ir kiti ištaisys tylėjimo padarytą klaidą ir pasirinks kalbėti. Šiuose puslapiuose jūs išgirsite ne tik mane. Jūs išgirsite svarbių dalykų tiesiai iš paties Donaldo Trumpo, nes nėra geresnių jo charakterio liudininkų kaip jo paties žodžiai ir nėra aiškesnių pavojaus signalų kaip jo elgesys.

1 2016 m. spalio 7 d. JAV prezidento rinkimų metu *The Washington Post* paskelbė vaizdo įrašą ir straipsnį apie tai, kaip kandidatas D. Trumpas ir televizijos laidų vedėjas B. Bushas „itin nepadoriai kalbėjosi apie moteris“ 2005-aisiais. Tuomet Trumpas ir Bushas važiavo autobusu į pramoginės naujienų laidos „Acces Hollywood“ filmavimą. Šiame įrašė Trumpas Bushui pasakojo, kaip bandė suvilioti ištėkėjusią moterį, ir gyrėsi, jog galįs pabučiuoti moterį, su kuria jis ir Bushas ruošėsi susitikti. – *Vert. past.*